

Kokousmuistio

EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanoa valmisteleva työryhmä

Kokous: Työryhmän 4. kokous

Aika: 3.4. klo 13-16

Paikka: Sisäministeriö, os. Kirkkokatu 12, Helsinki, kokoushuone 242 Aleksanteri (2. kerros)

Osallistujat:

Anna-Maija Pajukallio, ympäristöministeriö	puheenjohtaja
Riitta Levinen, ympäristöministeriö	varapuheenjohtaja
Tarja-Riitta Blauberg, ympäristöministeriö	pysyvä asiantuntija
Riku Eksymä, Suomen Kiertovoima ry	jäsen
Kirsti Huovinen, maa- ja metsätalousministeriö	jäsen
Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto	jäsen
Hanna Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö	varajäsen, kutsuttu asiantuntija
Esa Kuitunen, Keski-Suomen ELY-keskus	jäsen
Otto Lehtipuu, Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry	jäsen
Päivi Vilenius, Etelä-Suomen aluehallintovirasto	jäsen
Minna Ojanperä, MTK ry	jäsen
Marja Ola, Kaupan liitto	jäsen
Mikko Paunio, sosiaali- ja terveysministeriö	jäsen
Elise Pekkala, työ- ja elinkeinoministeriö	varajäsen
Hanna Salmenperä, Suomen ympäristökeskus	pysyvä asiantuntija
J-P Salmi, Suomen Kuitukierrätys Oy (TYNK)	jäsen
Pertti Sundqvist, Suomen luonnonsuojeluliitto	jäsen
Juha-Heikki Tanskanen, Rinki Oy	jäsen
Tiina Toivonen, Suomen Yrittäjät	jäsen
Heli Tammivuori, Elintarviketeollisuusliitto ry	varajäsen
Teemu Virtanen, Pirkanmaan ELY-keskus	jäsen
Tiina Vyyryläinen, Kuluttajaliitto ry	Kuluttajaliiton edustajan sijainen
Sirje Stén, ympäristöministeriö	kutsuttu asiantuntija
Ella Särkkä, ympäristöministeriö	sihteeri
Eevaleena Häkkinen, ympäristöministeriö	sihteeri

Kokouksen avaus

Anna-Maija Pajukallio avasi kokouksen klo 13.05.

Puheenjohtaja tiedotti, että Kuluttajaliiton edustaja työryhmässä on vaihtumassa. Uusi jäsen on Tiina Vyyryläinen ja varajäsen Juha Beurling-Pomoell. Työryhmän asettamiskirjeen muutos tältä osin on valmisteilla.

Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen

Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio.

Jätteen vähentäminen ja uudelleenkäytön edistäminen

- Liite: Asialistan kohta 3, Jätteen synnyn ehkäisy ja uudelleenkäyttö
- Tausta-aineisto: SER tuottajayhteisöjen kokemuksia vaatimuksesta sallia uudelleenkäyttöverkostoille pääsy vastaanottamaansa jätteeseen

Sirje Stén, Tarja-Riitta Blauberg ja Ella Särkkä esittelivät asian. Tehtiin seuraava korjaus esittelyaineiston dian 12 ensimmäiselle riville: ”Lisätään ~~4-52-5:ään~~ jätelakiin säännökset keräysjärjestelmien velvollisuudesta varata uudelleenkäyttöä harjoittaville yrityksille ja yhteisöille mahdollisuus tuotteiden uudelleenkäytettävyyden arviointiin ja hankintaan”.

Käydyssä keskustelussa jätteen synnyn ehkäisyä pidettiin keskeisenä elementtinä jätedirektiivi uudistuksen tavoitteiden kannalta. Työryhmässä esitettiin, että tulisi miettiä keinoja etenkin sekajätteen vähentämisen osalta. Sekajätteen vähenemisen todettiin seuraavan automaattisesti kierrätyksen lisäämisestä.

Markkinapaikka-tyyppistä ratkaisua esitettiin yhtenä käyttökelpoisena vaihtoehtona uudelleenkäytön edistämiseksi. Myös vapaaehtoisia toimia, kuten materiaalitehokkuussitoumukset ja Green Deal pidettiin kannatettavina, mutta todettiin, että niiden hallinnointi vaatisi koordinoitua. Lisäksi voisi olla viestinnällistä tarvetta selventää vapaaehtoisiin toimiin liittyviä eri käsitteitä.

Ympäristölupamääräysten hyödyntämistä materiaalitehokkuuden edistämiseksi pidettiin yhdessä kommentissa periaatteessa kannatettavana. Toisaalta vastaava keskustelu energiatehokkuudesta on osoittanut, että lupamääräykset ovat tehokkaita lähinnä silloin, kun yritys on tehnyt energiatehokkuussopimuksen. Siksi lakiin ei tulisi sisällyttää velvoitetta antaa materiaalitehokkuutta koskevia määräyksiä kaikissa ympäristöluvuissa.

Kokouksessa kysyttiin elintarvikejätteen vähentämiskeinona mainitun elintarvikkeiden lahjoittamista koskevan veloitteen sitovuudesta ja valvonnasta. Vapaaehtoisuuteen pohjautuva toimintamalli mahdollistaisi erilaisten toimien käytön tapauskohtaisesti. Sihteeristö totesi, että kyseessä on yleinen, ennen kaikkea ohjaava velvoite. Valtioneuvoston TEAS-hankkeessa Lex Foodwaste selvitettiin mm. lainsäädännöllisiä keinoja, joilla mahdollistettaisiin ruoan eteenpäin lahjoittaminen. Sen sijaan elintarvikejätteen seurantaan liittyvät kysymykset ovat vielä ratkaisematta. Niiden osalta odotetaan LUKE:ssa käynnissä olevan hankkeen tuloksia ja EU-tason ohjeita.

Kokouksessa kysyttiin, onko uusista jätteen synnyn ehkäisyn ja uudelleenkäytön velvoitteiden vaikutuksista yrityksille tehty arviota joko kansallisesti tai EU-tasolla. Vaikutustenarviota toivottiin erityisesti velvollisuudesta ilmoittaa erityistä huolta aiheuttavista aineista ECHAN tulevaan rekisteriin.

Sihteeristö totesi, että EU-vaikutustenarviot ovat yleisluontoisia, ja niitä joudutaan täydentämään kansallisesti. Vaikutustenarvioita ei aikataulusyistä voida tehdä kaikista mahdollisista vaihtoehdoista, vaan vain keskeisimmistä työryhmän tarkasteluun valituista vaihtoehdoista. Jätteiden synnyn ehkäisyä ja uudelleenkäyttöä koskevista yleisistä velvoitteista ei myöskään ole mahdollista tehdä vaikutustenarviota. Yleisesti ottaen jätteen synnyn ehkäisy ja materiaalitehokkuus ym. toimet ovat yritykselle taloudellisesti kannattavia, mutta vaativat yrityksiltä omaa panostusta asiaan.

Keskustelussa todettiin, että uudelleenkäyttötoimijoille tulisi lisätä raportointivelvoite. Toisaalta säädökset eivät saisi johtaa päällekkäiseen raportointiin. Uudelleenkäytön raportointia käsitellään tarkemmin seuraavassa kokouksessa.

Ohjauskeinot yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi, 2. käsittely

- Liite: Asialistan kohta 4, Ohjauskeinot yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi (luonnos)

Riitta Levinen esitteli aiheen työryhmälle etukäteen jaetun muistion ja kokousta varten laadittujen diojen pohjalta.

Erilliskeräysvelvoitteiden yleiset linjaukset (luku 5.2) ja lainsäädännöllinen toteutus (luku 5.3)

Useissa kommentteissa esitettiin, että lakiin ei tulisi asettaa tiukkoja sitovia erilliskeräysvelvoitteita, vaan kierrätystavoitteet tulisi kohdistaa tietyille vastuutoimijoille, jotka määrittäisivät itse keinot tavoitteisiin pääsemiseksi. Tulisi mahdollistaa Green deal- ja muut vapaaehtoiset sopimukset eri toimijoiden välillä, jotta voitaisiin löytää tehokkaimmat keinot toiminnan tehostamiseksi. Tiukkoja erilliskeräysvelvoiterajoja ei tulisi tässä vaiheessa asettaa, vaan ensin tulisi miettiä miten nykyisin erilliskerättävien jätejakeiden saantoja ja lajittelutehokkuutta voitaisiin lisätä.

Toisaalta yksittäisessä kommentissa todettiin, että vastuunjaon tulisi olla selkeä. Pelkät vapaaehtoiset toimet eivät riitä, vaan tarvittaisiin clearing house –tyyppinen järjestelmä, joka määrittäisi maksuosuudet yms. ja jonka toimintaa valvoisivat markkinavalvontaviranomaiset. Mahdolliset erimielisyydet tulisi ratkaista esimerkiksi välimiesmenettelyssä.

Yhdessä puheenvuorossa katsottiin, että erityisesti biojätteen keräystä ja kierrätystä tulisi tehostaa etenkin taajamissa.

Kysyttiin, mahdollistaako muistiossa jätelain 15 §:ään ehdotettu muotoilu edelleen sekajätteen keräyksen. Lisäksi toivottiin, että aineistoon lisättäisiin tieto, kuinka moni taajamissa asuvista on jo nykyisin materiaalikohtaisen erilliskeräyksen piirissä eri jätejakeiden osalta.

Sihteeristö totesi, että sekajätteen erilliskeräys on edelleen mahdollista. Sekajätteestä mahdollisesti myöhemmin erotellut jätejakeet (pl. biojäte) voidaan laskea mukaan kierrätysasteeseen, jos jätteet ovat laadultaan kierrätykseen kelpaavia. SYKEN edustaja totesi, että JÄTEKIVA-hankkeessa on tehty arvioita erilliskeräyksen laajuudesta, ja lupasi toimittaa tietoja työryhmälle.

Sihteeristö totesi, että nykyinen järjestelmä, jossa kaikilla toimijoilla on ollut mahdollisuus vapaaehtoisesti tehostaa erilliskeräystä, ei ole osoittautunut riittävän tehokkaaksi. Myös komission early warning –raportti esittää eräänä puutteena liiallisen väljyyden erilliskeräysvelvoitteissa ja esittää niiden huomattavaa tiukentamista. Kierrätystavoitteiden asettaminen toimijakohtaisesti edellyttäisi erilaisia tavoitteita eri puolella maata. Sihteeristö ei pidä alueellisten kierrätystavoitteiden asettamista toteutuskelpoisena vaihtoehtona puutteellisen tietopohjan vuoksi.

Sihteeristö pyysi osallistujilta kommentteja erityisesti clearing house –menettelyn luomiseen sekä ideoita siihen, kuinka kierrätystavoitteet voitaisiin jyvittää toimijoille silloin, kun kyse ei ole kuntavastuullisesta jätteestä.

Erilliskerättävät jätelajit (luku 5.4) (taulukon pohdittavat asiat)

Ehdotusta velvoittaa yksityiset yritykset tarjoamaan vastaanottopalveluja pidettiin ongelmallisena. Tuotiin esille, että rinnakkaisen aluekeräysverkoston luominen elinkeinoelämän jätteille ei olisi tarkoituksenmukaista.

Yhdessä kommentissa katsottiin, että ehdotus, jonka mukaan 15 §:n poikkeamismahdollisuus ei koskisi aluekeräyspisteitä vaan ainoastaan kiinteistökohtaista keräystä, on merkittävä kansallinen tiukennus verrattuna direktiiviin, ottaen huomioon Suomen harva asutus. Tiukennusta ei tulisi tehdä etenkään, jos lainsäädäntöön asetetaan velvoiterajat kiinteistökohtaiselle keräykselle.

Tuotiin esille, että muun materiaalin keräämisestä yhdessä pakkausjätteen kanssa on meneillään useita kokeiluja. Lainsäädännössä ei tulisi säätää keräyksestä ennen kuin kokeilujen tulokset ovat käytettävissä.

Sihteeristö totesi, että terminaalit täyttäsivät aluekeräysveloitteen mm. puupakkausten osalta. Terminaalien määrää voitaisiin ehkä joutua lisäämään nykyisestä. Jätelain 15 §:n poikkeamisperusteista voitaisiin säätää asetuksella tarkemmin jätelajikohtaisesti.

Sihteeristö toivoi työryhmältä kommentteja erityisesti yksityisten toimijoiden vastuulle kuuluvien jätteiden keräyksen järjestämiseen.

Erilliskeräysveloitteet – kuntavastuu (luku 5.5.1)

Vapaaehtoista sopimista pidettiin useissa puheenvuoroissa parhaana toteuttamistapana. Mahdolliset lainsäädännölliset veloitteet tulisi pitää mahdollisimman yleisellä tasolla. Jotta erilliskeräyksen velvoiterajoja voisi arvioida, tulisi saada tarkempaa tietoa siitä, kuinka monta suomalaista on eri vaihtoehtoissa erilliskeräyksen piirissä ja mikä näiden vaihtoehtojen vaikutus kierrätysasteisiin on.

Osassa puheenvuoroja pidettiin parhaana velvoiterajavaihtoehtoa b (kuitu-, lasi-, metalli-, muovi-, ja biojätteen erilliskeräys jokaiselta taajamassa sijaitsevalta kiinteistöltä, jossa vähintään 5 huoneistoa + velvollisuus tarjota palvelua kaikille muille taajamassa sijaitseville kiinteistöille). Subjektiviivista oikeutta saada palvelua pyynnöstä pidettiin osin vaikeasti toteutettavana, ja se tulisikin rajata kohtuulliseksi. Lisäksi vaihtoehdossa b tulisi huomioida myös harvaanasutuille alueille tarvittavat poikkeukset erilliskeräysveloitteista.

Toisaalta vaihtoehdossa b olevan veloitteen tarjota erilliskeräyspalvelua muillekin kiinteistöille katsottiin rajaavan muiden toimijoiden toimintamahdollisuuksia.

Järjestämistä vastuu vaihtoehtoista 1-4 ei mikään saanut varauksetonta kannatusta. Osassa puheenvuoroja katsottiin, että vaihtoehdossa 3 (kunta järjestää kiinteistökohtaisen pakkausjätteen erilliskeräyksen yhteistoiminnassa tuottajan kanssa) olisi vähiten huonoja puolia. Siitäkään ei tulisi säätää yksityiskohtaisesti laissa, vaan jättää mahdollisuus paikalliselle sopimiselle.

Tuotiin esille, että tuottajilla ei ole ensisijaista oikeutta jätteeseen sinänsä, vaan oikeus jätehuollon järjestämiseen. Tuottajavastuujätteen mukana kerättävä muu jäte ei kuulu tuottajille. Epäselvää on, kenellä on ensisijainen vastuu tästä jätteestä.

Tuotiin myös esille, että erilliskeräysveloitteet on muistiossa mietitty yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteen saavuttamisen näkökulmasta. Jos tuottajilla olisi velvoite vastata myös yhdyskuntajätteen tavoitteiden saavuttamisesta, tämä kiristäisi niiden veloitteita pakkausjätedirektiivissä asetetusta.

JÄTEKIVA-hankkeessa on tehty tarkempia tarkasteluja eri velvoiterajoilla. Niiden perusteella on havaittavissa, että esim. 5 asuntoa/kiinteistö velvoiterajalla ei päästä kierrätystavoitteisiin. Sihteeristö totesi, että tekeillä on myös selvitys kustannusten jakautumisesta. Isommissa taajamissa ei ole merkitystä sillä, onko velvoiteraja 5 asuntoa/kiinteistö vai kaikki kiinteistöt taajamissa. Velvoiterajalla on enemmän merkitystä, kun kyse on harvemmin asutuista alueista.

Erilliskeräysveloitteet – muu kuin kuntavastuu (luku 5.5.2)

Mikään ehdotetuista vaihtoehtoista ei saanut enemmistön selkeää tukea. Keskustelussa tuotiin esille, että ilmoitusvelvollisuudet koetaan helposti raskaiksi pk-yrityksissä. Esim. kaupan alalla on paljon pieniä yrityksiä, joissa ei juurikaan synny jätettä. Niille asetettavien veloitteiden tulisi olla kohtuullisia. Toivottiin, että asetuksesta saataisiin niin selkeä, ettei erilliselle ilmoitusmenettelylle olisi tarvetta.

Yksi toimija kannatti alustavasti vaihtoehtoa 1 (Ilmoitus suoraan jätetietojärjestelmään, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen puuttuu tarvittaessa jälkivalvontana), koska yritystoiminnassa ei välttämättä synny kaikkia erilliskerättäviksi ehdotettuja jätejakeita. Toisaalta vaihtoehtoa 1 pidettiin merkityksettömänä, koska poikkeusta ei pystytä nykyresurssein valvomaan.

Ehdotukseen toivottiin selvennystä sen osalta, kohdeltaisiinko kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan jätteitä samalla tavoin kuin yritysätteitä. Tulisiko niitä koskeva velvoiteraja lainsäädännöstä vai esim. jätehuoltomääräyksistä? Nykyinen menettely, jossa jätehuoltoviranomaiset myöntävät poikkeukset kuntavastuulliselle jätteelle, poikkeaa ehdotetusta menettelystä.

Tuotiin esille, että poikkeusmenettelyä pitäisi myös pystyä valvomaan. Jokainen esitetystä vaihtoehtoista aiheuttaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle lisätyötä. Lisäksi jälkivalvontamenettelyjä tulisi täsmentää (esim. käytetäänkö hallintopakkoa tai laiminlyöntimaksua).

Yhdessä puheenvuorossa katsottiin, että biojätteen osalta ehdotus poikkeaa kuntavastuulliselle biojätteelle esitetystä. Olisi helpompaa, jos menettelyt olisivat samankaltaiset vastuunjaosta riippumatta. Mahdolliseen biojätteen käsittelykapasiteetin puutteeseen voitaisiin vastata asettamalla biojätteen erilliskeräykselle siirtymäaika, joka antaisi tarvittavaa lisäaikaa yksityisen käsittelykapasiteetin lisäämiseen.

Sihteeristö totesi, että tarkoitus on asettaa erilliskeräyksen rajat mahdollisimman selkeiksi. Yrityksissä syntyvän biojätteen erilliskeräyksen olisi toivottavaa olla samalla tasolla kuin kunnan vastuulle kuuluvassa toiminnassa. Jos kuntavastuulla edellytetään erilliskeräystä kaikilta taajamakiinteistöiltä, vastaavaa vaadittaisiin myös muilta. Jos taas velvoiterajaksi tulisi esim. 5 huoneiston kiinteistöt, muille asetettava velvoiteraja kg/viikko arvioitaisiin em. kiinteistön tuottaman keskimääräisen jätemäärän perusteella. Työryhmältä toivottiin tietoa, onko yritysten biojätteelle mahdollista saada riittävästi käsittelykapasiteettia.

Pakkausten tuottajan kustannusvastuuosuus (luku 5.5.1 ja liite 1)

Aiheesta ei ehditty keskustella kokouksessa. Työryhmältä pyydettiin kirjallisia kommentteja, erityisesti siitä, millä menettelyllä tuottajat hyvittäisivät kunnille mahdollisesti vaadittavan kustannusosuuden kiinteistöittaisen erilliskeräyksen kustannuksista.

Mahdolliset muut asiat

Puheenjohtaja pyysi lähettämään kommentit käsiteltyihin aiheisiin sihteeristölle viimeistään 10.4.2019. Kummankin tässä kokouksessa käsitellyn asiakokonaisuuden käsittely jatkuu 2.5.2019.

Seuraavan kokouksen ajankohta

Seuraava kokous pidetään 16.4. klo 13-16 Oikeusministeriössä, Eteläesplanadi 10-12, kokoushuone Julkisuus (1. kerros).

Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.00.